

Եթէ մեր նախնիք ըստ ժամանակի հասկացողութեան աւելի աղօթատեղիներ լինէին և աղօթողներ լինէին զգուժ, այժմ մեզ հարկաւոր են և՛ աղօթատեղիք և՛ աղօթաւորներ և՛ գործող մարդիկ ու գործ:

Ում շատ է տրուած՝ նորանից էլ շատ կը պահանջուի:

Հենց այդ պահանջին անտալով է, որ մենք կարող պիտի լինինք ապահովելով նիւթական եկեղեցին՝ ապահովել բանաւոր եկեղեցու գոյութիւնն ու ազգայնութիւնը: Ով որ գիտէ, բայց չի կատարում՝ կրկին պատժոյ արժանի է:

Հիգգ չըլինինք մեր պարտաւորութեանց մէջ:

Յ. Վ. Ա.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԱԲԷԼԻ.

(Շ-ր-ն-է-ն-է-ն, Կ-ն-Ա-ր-տ-Բ-ն-)

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ Գ.

ՏԵՍՍՐԱՆ Ա.

ԿԱՅԻՆ.

Ե՛կ մահ, Ե՛կ ապականութիւն . . . , Գաղաններն և սողունները ինձանից երջանիկ և զուարթ են, այս ի՞նչ թշուառութիւն, ի՞նչ անպատուութիւն է, Արեւի զոհն ընդունեց Աստուած, երկնքից կրակ իջաւ վառեց, որի անուշահոտութիւնը բոլոր աշխարհ տարածուեց, իսկ իմ զոհս չընդունեց. սաստիկ փոթորիկը բոլոր պտուղները ցրուեց լեռների և դաշտերի մէջ. գարշահոտութիւն սփռուեց երկրի վերայ: Ի՞նչ է իմ յանցանքս՝ որ մարդիկ ինձ ատում են, հրեշտակները ինձ արհամարհում են, իսկ Աստուած խայտառակում ու պատժում է. բոլոր ընտելութիւնը իմ գէմն զէնք է առել. ամենի երեսները միշտ զուարճութեամբ են պայծառանում, իմ համար ամենայն ինչ տրտմութիւն է և տխրութիւն, որովհետեւ նոցա այդ ուրախութիւնը կարծես ինձ յանդիմանելու համար են միայն, Երեկոյեան անկողին եմ մտնում Գառն տրտմութեամբ, առաւօտը զարթնում եմ անմխիթար ոգով, մին-

չե իսկ երազները տանջում են ինձ զարհուրելի երեւոյթներով: Քունը որ բոլոր արարածոց համար հանգստութեան պարգև է, իմ համար պատիժ է և անհանգստութիւն: Անկերական կեանքն մինչև անգամ անասնոց է ցանկալի, իսկ իմ համար ատելի է դարձել: Դաշտի գաղանաց պէս միշտ սիրում եմ առանձնութիւն: Անիծեալ լինի այն օրը երբ ծնուեցի . . . (նստում է քարի վերայ) ո՞վ քուն, գէթ այստեղ խաղաղութեամբ բարեկիր ինձ: աւելի սիրում եմ մթութեան և սուտ երազոց անձնատուր լինել քան արթնութեամբ տանջուել: Երանի՜ թէ մշտնջենաւոր քուն մի տիրէր ինձ և բնաւ չըզարթնէի. . . ո՛հ, բոլոր անգամներս թուլացել են: (ննջում է):

ՏԵՍՏՐԱՆ Բ.

ԱՆԱՄԷԼԷՔ.

Աերջապէս գտայ Վայինին, սա շատ յարմարաւոր գործիք է իմ հնարքներս գործադրելու: Ինչ յարմարագոյն միջոց, ահաւասիկ թանձր քուն մի պատել է իրան, ես էլ սորա մօտն ընկողմնեմ (պարկում է Վայինի մօտ: մի ձեռք ղնում է Վայինի աչքի վերայ, իսկ միւսն սրտի վերայ), եկէք ինձ օգնել, դժոխային երազներ, խօլական անուրջներ: Յրուեցէք, խանգարեցէք սորա խելքն ու միտքը: շփոթեցէք սորա երեւակայութիւնն, կատաղեցրէք վրէժխնդրութեան, ատելութեան և նախանձու ոգին գէպի Արէլը: այնպէս մի երազ ներկայացրէք սորան՝ իրրե թէ մի լայնածաւալ դաշտի մէջ արեգական տաք ճառագայթների տակ իւր որդիքն ու թոռները իրանից աւելի խիստ աշխատութեան և քրքրտանց մէջ են, և ամենայն կողմից իրան անիծող ձայներ լսելի արէք սորան, և իւր թոռներից ոմանք ևս Արէլի թոռանց գերի: իսկ ընդհակառակն ցոյց տուէք Արէլի որդիքն և թոռունք՝ որ ուրախ, զուարթ՝ գեղեցիկ պարտէզներու մէջ կարկաջահոս աղբիւրների վերայ, հանգիստ վայելում են բնութեան բարիքն և օրհնում են Արէլին: Թող այսպիսի երազներով գրգռուի նորա բարկութիւնն Արէլի վերայ և սկսի վրէժխնդրութեան, ատելութեան և նախանձու ոգին կատաղել իւր մէջ: (ետե նայելով ու յետ դառնալով) բայց ահա եկաւ Արէլ, ի՞նչ յարմարաւոր ժամ, այժմ փափագս կատարվում է, թող գայ Արէլ՝ հրեշտակաց բարեկամն, իւր բաղդը որոնելու (հեռանում է):

ՏԵՍՏՐԱՆ Գ.

ԱՐԷԼ ԵՒ ԿԱՅԻՆ.

ԱՐԷԼ.

(Վայինի վերայ նայելով) Ո՛հ, ե՞րբ արդեօք պիտի զարթնի եղբայրս, որ ուրախ ողջունեմ, գրկեմ և մխիթարեմ: Բայց ո՞ գիտե՞ս, ի՞նչ ստուգիւնի երազներով պաշարուած է, որ քնոյ մէջն անգամ ճակատը

կնճռած է և դէմքի գծագրութիւնը ընդհանրօրէն տխրութեան մէջ է երեւում, գնամ, հեռանամ. մի գուցէ . . .

ԿԼՅԻՆ.

(Յանկարծ զարթնումէ առանց Աբէլին նայելու կատաղաբար կանչումէ վազելով այս ու այն կողմ), Պատուութիւնը երկիր, կուլ տուր ինձ. վայ ինձ. անիծեալ լինի այն օրն, անիծեալ լինի այն ժամը, երբ ես ծնուեցի, երբ արեւ տեսայ, երբ զոհեցի, երբ խայտառակուեցի. (ոտքը դետնին զարկելով) պատուութիւնը երկիր, կուլ տուր ինձ, չըտեսնեմ իմ որդւոց և թոռանց թշուառութիւնը, չըտեսնեմ նոցա գերի լինել Աբէլի սերնդոց . . . Երկինք, լեռներ, փուլ եկէք իմ վերայ, ճմլեցէք ինձ ձեր տակ:

ԱՐԷԼ.

(Դողալով) Եղբայր իմ Կային . . . ո՛հ ի՞նչ եղաւ քեզ, եղբայր իմ . . .

ԿԼՅԻՆ.

Խորամանկ օձ, այս տեղ ես հա՞, հեռացիր:

ԱՐԷԼ.

(Կամենալով Կայինի ոտքն ընկնել) Ներիր եղբայր իմ . . .

ԿԼՅԻՆ.

Օձ, ոտների՞ս ես փաթաթում, (փայտով զարնումէ Աբէլի գլխին, որ գետին է փռվում ուշաթափ, Կային սոսկալով յետ է քաշվում ձեռքի փայտն գետին ձգելով) ո՛հ, այս ի՞նչ եղաւ. (բռնցքով իւր գլխին զարկելով) անիծեալ հարուած, (դողալով մօտենումէ Աբէլին, գլուխը գետնից վերցնումէ) Աբէլ . . . եղբայր իմ Աբէլ . . . ի՞նչ եղար, եղբայր իմ . . . զարթնիր . . . ո՛հ, ի՞նչպէս դեղնեց, աչքեր խփուեցին . . . ո՛վ սոսկալի տեսիլ . . . ի՞նչպէս գլուխն արեան մէջ ծփումէ . . . Աբէլ . . . եղբայր իմ Աբէլ . . . արթնացիր, (մօտենումէ և շարժում) Աբէլ, վեր կաց . . . ո՛հ, մեռա՛ւ, այս է մահ. . . մեռա՛ւ ինչպէս ողջակէզ գառն . . . փախչեմ ես . . . բայց ո՛ր . . . փութացէք թուլացած ծունկներս. փախչեմ անտառների մէջ կորչեմ, գաղանների հետ ապրեմ, գուցէ և նոցա կերակուր լինեմ . . . ո՛վ սոսկալի վիճակ, (միշտ յետ յետ դառնալով հեռանումէ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՀՐԵՇՏԵԿ.

Աբէլ, եկ խառնուիր մեզ հետ Աստուծուն փառաբանելու, դու մեր պակասն լրացնելու համար ես ստեղծուած. (Կային մտնումէ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ԿԱՅԻՆ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿ.

ԿԱՅԻՆ.

(Առանց հրեշտակին տեսնելու) Ո՞ւր փախչեմ, ո՞վ սարսափելի ոճիր, հեռացէք դողդոջուն ռոներս, հեռացէք այս սոսկալի տեսարանից, (կրկին կամենումէ հեռանալ, հրեշտակը արգելումէ):

ՀՐԵՇՏԱԿ.

Ո՞ւր ես փախչում դահիճ. խիղճդ ու Աստուած դատախազ են քեզ, Աստուծուց փախչել ես կամենում, դարձիր կրկին դէպի Աստուած և ատասխան տուր, ո՞ւր է քո Աբէլ եղբայրը:

ԿԱՅԻՆ.

(Շվարած և կակաղելով). Չըզիտեմ, միմէ թէ ես, նորա պահպանն եմ:

ՀՐԵՇՏԱԿ.

Չըզիտե՞ս, եղբորդ արիւնը բողբոջեց Ամենակալի աթոռի առաջ, Անիծեալ լինիս երկրի վերայ, որ ձեռքովդ եղբորդ արիւն թափեցիր. աշխատես՝ բայց աշխատութեանդ պտուղը չուտես, քո բոլոր կենաց մէջ երերեալ տատանեալ լինիս: Այսպէս վճռեց յաւիտենական անխաբ Պատաւորն. (աներևութանում է):

ԿԱՅԻՆ.

(Սկսումէ սաստիկ դողալ). Ո՛հ ի՞նչ եղայ ես, այս ի՞նչ անսովոր քրտինք ողողեց ինձ. դողումեմ, սիրտս տրոփումէ, կարծես թէ երկինք, գետին, մարդ և անասուն և նոյն իսկ իմ ստուերն ինձ հալածումեն. անիծեալ բազուկ . . . անիծեալ երազ, անիծեալ հարուած . . . Ո՛հ, ահա եկան Ագամ ու Եւայ, ո՞ւր փախչեմ ես, ո՞ւր կորչեմ ես. (Հեռանումէ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ԱԴԱՄ ԵՒ ԵՒԱԾ.

ԵՒԱԾ.

Ո՛հ, ի՞նչ է այս, Աբէլն ի՞նչ անսովոր կերպով փռուել է գետնի վերայ, ո՛հ . . . (ուշաթափումէ):

ԱԴԱՄ.

Այ՛յ ինձ, արիւն է հոսում՝ ճակատից . . . (չոքումէ Աբէլի մօտ) որդեակ իմ . . . Աբէլ. ի՞նչ է, է՛հ եղբւյ, այս է մահը. սոսկալի ժամ. (ուշաթափումէ, Վային մտնումէ):

ԿԼՅԻՆ.

Ո՛հ, տակաւին Աբէլը չարթնեց, անիծեալ հարուած. չորանօր բազուկս, ախ դառն նախանձ. (հեռանումէ),

ԱԴԼՄ.

(Ուշքի գալով) Կային, ի՞նչ եղար, ո՞ւր գնացիր. աւաղ թշուառիս, Կայի՞ն սպանեց Աբէլին, Աբէլն սպանուած է, ո՛հ, ո՞ւր եմ ես, երա՞զ արգեօք, վա՛յ և եղո՛ւկ ինձ. (ընկնումէ Աբէլի վերայ),

ԵԻԱՅ.

Ուշքի գալով (վերցնումէ գլուխը). Ադամ, Ադամ, վեր կաց, ձայն տուր Աբէլին, Աբէլ, որդեակ իմ, արթնիր . . .

ԱԴԼՄ.

Ի՛նչ ցաւոց անդնդոց մէջ խորասուզուեցինք. երանի՛ թէ ծնած չըլինէիքեղ Կային, ծնած օրդ խաւարէր. արև չըտեսնէիր,

(Հրեշտակը մտնումէ),

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ԱՌԱՋԻՆՔ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿ,

ՀՐԵՇՏԱԿ.

Ինչո՞ւ էք լալիս անմխիթար. մի սգաք, անմահ հոգիների և արդարների համար սուգ պէտք չէ. մահը ոչինչ չըկարողացաւ անել, այլ միայն քանդեց նորա մարմնեղէն բնակարանը, դուրս հանեց պայծառ հոգին, որպէս զի մեզ հետ Աստուծուն միշտ օրհնէ. դուք ևս հետզհետէ նորա մօտ պիտի գաք, Լսիր, Ադամ, այսպէս է հրամայում յաւիտենական Բարութիւնը, հողը հող պէտք է դառնայ. (աներևութանում),

ԱԴԼՄ.

Օրհնումեմ քեզ, երկնային բարեկամ, որ Աստուծոյ հրամանն մեզ յայտնումես. Աստուած իմ, որքան մեծ է Քո գթութիւնն ու անյիշաչարութիւնը, որ անպատում յուսով մխիթարումես մեզ. . . Առաջինն է այս, որ այսօր հողին պիտի յանձնուի ըստ Աստուածային վճռոյ ի հող դառնալու.

ԵԻԱՅ.

Ո՛վ մայրական գութ, աղիքներս կտրտուելով բերնիցս դուրս են թափվում. (ուշաթափվումէ, Թիրզայ և Միհայլ մտնումեն),

ՏԵՍԱՐԱՆ Ը.

ԱՌԱՋԻՆՔ, ԹԻՐԶԱՅ ԵՒ ՄԻՀԱԼԱՅ.

ԹԻՐԶԱՅ.

Ո՛հ, ի՞նչ է այս Միհայլայ. ո՛վ է գետին փռուածը, ո՞ւր եմ ես, Աստուած իմ, ի՛նչ սոսկալի երազ, Աստուած իմ, ո՞վ է այս գետին

փռուածը, Արէլը, ինչ է պղբ, հայր իմ. ո՞վ է դա, մայր իմ, Արէլ, իմ ցանկալի Արէլ. . . Ո՞վ իմ երջանկութիւնս, ո՞վ իմ կեանքս, ո՞վ իմ լոյսս . . . ո՛հ, զարթնիր, իմ սիրելի Արէլ, իմ կենակից, լսիր, Թիրզան է քեզ ձայնողը, զարթնիր, Աստուած իմ, դու զարթեցուր:

ՄԻՀԱԼԱՅ.

Արէլ, իմ սիրելի Արէլ, ո՛հ . . .

ԱԳԱՄ.

(Լալով) Սթափուի՛ր Թիրզայ, սթափուի՛ր Միահալայ, անմահ հոգիների համար սուգ պէտք չէ:

ՄԻՀԱԼԱՅ.

Թո՛ղ որ լանք, Հայր իմ. դու, ո՞վ մեր մխիթարութիւն և ցնծութիւն Արէլ, ու՛ր զնացիր բաժանուեցիր, թողիր մեզ անմխիթար սուգի մէջ, Մեր գործը պիտի լինի այսուհետև ողբալ անդադար, Կային, ո՛ւր ես, արի տես, քո հարազատդ ինչպէս անշնչացած է իբրև գառն:

ԵՒԼԱՅ.

Ով Հարածնո՛ւնդ Կային. Աստուծոյ, հրեշտակների և մարդկան ա-տելի Կային. գօսանա՛ր բազուկդ:

ՄԻՀԱԼԱՅ.

Ո՛հ, ի՞նչ եմ լսում գազանային սիրտ, դաժան Կային, եղբայրասպան Կային:

ԹԻՐԶԱՅ.

(Գլուխ վերցնելով Արէլի գիակի վրայից). Ո՛հ, անիծեա՛լ Կային, Հորանային ձեռներդ:

ՄԻՀԱԼԱՅ.

Քո՛յր իմ Թիրզայ, մի անիծեր, քո և իմ հարազատն է. աղօթենք նորա յանցանքի թողութեան համար. աղաչումեմ, մի անիծեր, մեր անդրանիկ եղբայրն է, իմ փեսան է:

ԹԻՐԶԱՅ.

Ո՛ր յափշտակեց ինձ աղէտիս գառնութիւնը, չեմ անիծեր իրան, (Ընկնումէ Արէլի վերայ գոչելով), Արէլ, ի՞նչպէս քո ընկած ժամանակ մօտդ չըգտնուեցի, որ քաղցրիկ ձայնդ վերջին անգամն էլ լսէի և իմ հոգիս էլ քո հետ փչէի. փայ ինձ, ինչո՞ւ կենդանի մնացի, կորցրի ամեն ունեցածս. ինձ այսուհետև ատելի եմ սոխակն ու վարդը, գառն և մաքի՛ն, լոյս և կեանք, Արէլ, անտերունջ մատաղ գառներիդ բառաջումն իմ հոգիս պիտի քաղէ, սուրբ սեղանոյդ դատարկութիւնը իմ ցաւերս պիտի նորոգէ և թաղմապատկէ, միշտ այս սոսկալի տեսարանս պիտի երևութանայ երևակայութեանս առաջ, միշտ պիտի տեսնեմ այս քաղց-

րահայեաց սիրական թիբերդ անշարժ և խաւարած. այս մահուան գեղնութիւնը բոլոր մարմինդ խնկոյ գոյն դարձրած. շուշանագեղ դէմքդ և ճակատդ լերդացած արիւնով. նոնակեղև շրթունքդ և դալարագեղ բազկունքդ թարշամած և չորացած ինչպէս ծաղիկ՝ իւր ցօղունի վերայ խորշակից թառամած:

ԱԴԱՄ.

Ո՛հ, բաւական է Թիբրդայ, լսիր հօրդ ձայնին:

ԹԻՐԶԱՅ.

Խաւարած աչքերս, արտասուաց կաթիլներ բղխեցէք սրտիս և սիրոյս բնակարանի քանդման վերայ, Լուացէք այս չորացած և լերդացած արիւնը. ո՛ւր են այն քաղցրահայեաց թիբերդ, անուշակ ժպիտդ, սոխականման դայլայլիկդ. ո՛ւր են, ի՞նչ եղան, ո՛ւր հեռացան. ո՛հ, բղխեցէք արտասուքներս, բղխեցէք. այսուհետև ինձ բաժին մնաց դառն սուգ, ողբ ու կոծ և արտասուք. (ողբում է):

Վայ, իմ կենաց քաղցրիկ ժամեր

Եւ ցնծութեանս պայծառ օրեր

Ի՛նչպէս շուտով անհետացան

Ինձ թողնելով պոսպէս թշուառ:

Սուգ դառնութեան վշտեր և ցաւ

Եւ արտասուք ողբ՝ կոծ անբաւ,

Յաջորդեցին անտէր հիքոյս

Եւ խեցին իմ ամեն յոյս:

ԵՒԱՅ.

Բաւական է Թիբրդայ, Միհայլայ. ձեր ողբ և կոծը հոգիս քաղում եմ ձեր լացն ինձ յանդիմանութիւն է, որ պատուիրանազանցութեամբ մահ մտցրի աշխարհ:

ՄԻՀԱԼԱՅ.

Մայր իմ, մեր ողբն ու կոծը յանդիմանութիւն մի համարիր, չենք կարող դէմ դնել բնութեան:

(Ենօք մտնում է):

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

ԱՌԱՋԻՆՔ ԵՒ ԵՆՕՔ.

ԵՆՕՔ.

Մայր իմ Միհայլայ, Արէլն ինչո՞ւ է ընկած արիւնաշաղախ. սոսկումեմ, ի՞նչ կերպարանափոխութիւն. ինչո՞ւ էք լալիս. մայրիկ, ի՞նչ արիւն է որ հոսումէ Արէլի գլխից, միթէ զոհե՞լ էք և միթէ գառնի չըկա՞յին զոհուելու:

ՄԻՀԱԼԱՅ:

Մըդեակ իմ, Աստուծոյ անարատ և ընտիր զոհ է եղել Աբէլ, բայց վայ զոհողին . . .

ԵՆՕՔ.

Աբէլն այլ ևս չըպիտի՞ զարթնի. ո՞վ յեզ երգ պիտի սորվեցնէ, ո՞վ ձեզ ծաղիկ և պտուղ պիտի բերէ. (լալիս է),

ԱԴԱՄ.

(Թիրգայի թեւը բռնելով քաշում է) Զարթիր Թիրգայ, զարթիր իմ սիրելի անզոյգ տատրակ, պէտքէ Աստուծոյ հրամանը կատարենք, հողին յանձնենք այս հողը, որ անմահ հոգւոյ բնակարան էր.

ԹԻՐԶԱՅ.

(Աթափուելով) Ի՞նչ միտթարութեամբ լի մի թմրութիւն պատեց ինձ. Աբէլ երկնային պայծառութեամբ ինձ մօտենալով զրկեց և ասաց. Թիրգայ, լաց մի՛ լինիր, ես երջանիկ եմ, և դու էլ ինձ մօտ պիտի գաս, որ իմիասին Աստուծոյ փառաբանութեան երգը երգենք. Թո՛ղ հայր իմ, վերջին միտթարութիւնս առնեմ, յաւիտենական քնոյ մէջ Աբէլի հետ Աստուծոյ փառաբանութեան երգն երգելու և ի միասին անպատում խնդութեամբ զուարճանալու. Ուր Աբէլ, այնտեղ և Թիրգայ, անբաժան Աստուծոյ արեւը վայելեցին, անբաժան պէտք է շիրիմ մօտեն հող դառնալու. (Աբէլի դիակի մօտ անշընչանումէ).

ԱԴԱՄ ԵՒ ԵՒԱՅ.

(Թիրգային կամենում են զարթնացնել) Թիրգայ, Թիրգայ . . . ո՞հ, մի կորուստս և մի ցաւս երկու դարձան, վայ ինձ.

ՄԻՀԱԼԱՅ

Վայ, եղբայր իմ, քո՞յր իմ.

(Վարագոյրը իջնումէ)

Վ. հրջ.

||. Գնանէ: